

Tekniikan historia oppiaineeksi

Tekniikan Waiheita -lehden 2/1987 pääkirjoitus ”Tekniikan historia oppiaineeksi” provosoi Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun professori Veikko Orpanan seuraaviin ajatuksiin.

Tekniikka kehittyi yhä nopeammin. Taloudellisesti kannattamattomat tekniikan teolliset sovellutukset siirtyvät historiaan ja uusi tekniikka vaatii ja valtaa tilaa. Historiallista tekniikan opetus- ja tutkimusaineistoa kertyy siis jatkuvasti yhä runsaammin.

Insinööriaito on kaksijakoista. Se sisältää toisaalta nykytekniikan vankan hallinnan, toisaalta siihen sisältyvä valmius pystyä arvioimaan ja soveltamaan uutta tekniikkaa.

Insinöörillä on oltava tiedot oman tekniikkansa historiasta. Oman alansa menneisyyden tunteminen on siis insinöörillekin ammattitaidon kannalta välttämätöntä ja yhteiskuntakelpoisuuden kannalta tuiki tarpeellista.

Vanha herjaus, mikä on mielipiteesi asiasta insinöörinä ja mikä ihmisenä, paljastaa ainakin niitä epäluuloja, joita fakkiutuneet tekniikan ammattilaiset saavat osakseen. Onko tämä oikeutettua ja perusteltua vai ei on kysymys erikseen. Todettakoon vain, että niin hyvin tekniikan kuin teologian ja humanioran ammattilaisten piiristä

löytyy edustajia, joiden maailmankuva ja oman alan ulkopuolinen tuntemus on varsin suppea. Tästä viimeksi mainitusta oli Tekniikan Waiheita -lehden 2/1987 numerossa oiva esimerkki, miten tekniikkaa ei oltu kelpuutettu Suomen kulttuurihistoriaan.

Nopeasti kehittyvä tekniikka eriytyy osa-alueiksi, sen yhteys ympäröivään yhteiskuntaan hämärtyy. Tarvitaan kokonaisajattelua, yhdistävää lenkkiä, tekniikanfilosofiaa ja historiallista tekniikan kehityksen tarkastelua. Tätä kaikkea tarvitaan tekniikan opetuksen ja tutkimuksen tarkoituksellisuuden putkimaisuuden vastapainoksi. Yllä mainitun pääkirjoituksen ajatuksiin on siis helppo yhtyä. Käytännön toimet ovat erikseen. Ne pystytään tietysti aina hoitamaan, kun ongelmat on tiedostettu.

4.9.1987

Veikko Orpana

Professori

Lappeenrannan teknillinen

korkeakoulu

Tuotantotalouden osasto

Sitten tuo loru. Herneet oli pavut eivät liene kuuluneet Hämeen asukkaiden alkuperäiseen ruokavalioon. Tuli sitten Hollolaan apulaispappi, jonka omituisia ruokavaliota yleisesti ihmeteltiin. Nykyisin tiedämme kaikki, että herneiden keittoaika on pitkä. Apupapin tulisijalla oli muutakin keitettävänä, minkä vuoksi hernekeitto välillä nostettiin lämpimälle pankolle hautumaan ja se jatkoi siellä kiehumistaan.

”Hattulan pappilan apupapin papupata pankolla kiehui ja kuohui. Pappilan paksuposki pääpappi popsi paksun apupapin puolipaksun papurokan.”

Lukekaamme rivien välistä. Hattulaan oli joskus katolisaikaan tullut apupappi. Hän piti paljon papu- eli hernekeittoa, joka tuolloin ei vielä kuulunut paikallisten asukkaiden normaaliin ruokavalioon. Opiskeluaikansa laihoin eväin viettänyt apupappi alkoi pyöristyä pappilan säännöllisen ruokailun seurauksena. Pääpappi — ehkä kirkkoherra — alkoi huomata, että selibaatin velvoittama nuori apulainen yhä useammin loi katseensa Hämeen valkotukkaisiin, sinisilmäisiin ja rusoposkisiin neitosiin ja määräsi hänelle tästä syystä rangaistuspaaston. Jo hyvään ruokaan tottunut apulainen alkoi muistutella mieleensä, minkä syöminen ei ollut nimenomaan kielletty paaston aikana ja totesi, että papurokkaa — herkkuruokaansa — ei mainittu kiellettyjen ruokien luettelossa. Sitä siis alettiin valmistaa. Pankolla hautuvan papurokan tuoksu tuli viekoittelevana pääpapin hajuaistimiin. Hän saapui pankon luo, nosti padan kannen, otti lusikan ja maistoi. Papurokka oli niin makoista, että hän — ehkä padan ensin pöydälle *luhan* päälle laskettuaan — söi rokan. Siihen lorun tarina päättyi. Tiedossa ei siis ole, kielsikö pääpappi apulaiseltaan rokan syönnin, kun sen nimistä ruokaa ei ollut mainittu paastonajan sallittujen ruokalajien luettelossa.

Mutta mikä on *luha*? Niin, padan pohja on pyöreä ja nokinen. Jotta se pysyisi vakaasti pöydällä eikä likaisi sitä, asetettiin ensin pöydälle rengas, tavallisesti oljista punottu, jota kutsuttiin luhaksi.

Jo tulenpito savupirtissä edellytti melko hyvää tuuletusta. Tästä syystä oli katon rajassa ilmanpoistoaukko eli räppänä. Omissa olevien ”*kissanluukkujen*” ja ”*sysiluukun*” avulla saatiin tupaan asukkaiden hengitykselle ja tulisijassa tapahtuvan palamisen ylläpitämiseksi välttämätöntä happipitoista ulkoilmaa.

Y J CI Collan

Pujahdinko muinaisuuteen

Professori Y J CI Collan on lähettänyt lehdellemme kesämatkastaan kertomuksen ja osittaisen kuvitelmapakinan. Kokonaisuudessaan julkaistu kirje kertoo suomalaisesta kulttuurihistoriasta, kuinka ennen asuttiin ja kuinka tekniikka pelasi.

Olin hiljan eläkeläisvanhusten retkellä, jolla tutustuimme Hattulan museokirkkoon ja sen liepeille sijoitettuun ikivanhaan hirsirakennukseen, jonka toisena osana on ”Savutuvaksi” nimetty kahvittelu- ja paikkakunnan tuotteilla matkailijoilta rahaa houkutteleva pyydys. Toisessa osassa tutustuimme ikivanhan suomalaisen maalaistalon asutupuoleen. Siellä mielenkiintoani herätti valtava laakakivi lieden ja leivinuunin yhdistelmän kupeella. Kivi toi heti mieleeni sanan ”pankko”. Takaseinällä oli suljettava aukko, jota kutsuttiin ”susiluukuksi”.

Koko Hattulassa oloni ajan oli mielestäni soinnut lasten loru: ”*Hattulan apupapin pappilan pankolla papupata kiehuu ja kuohuu.*” Paluumatkalla Helsinkiin johtui mieleeni, että tuon

lorun ja savutuvassa käyntini avulla olin oppinut paljon muinaistietoa. Ensimmäinen tuo suuri kivi eli ”pankko”, jonka kerrottiin tuvassa olleen alusta alkaen, esiintoi savupirtin lämmitystekniikan. Sen vieressä alunperin sijainneen tulisijan kuumuushan lämmitti kiven, joka puolestaan toimi tuvan lämmittimenä, kun tuli oli sammutettu. Luonnollisesti saattoivat vilunarajat asukit laskeutua sen päälle lämmitelläkseen, kun pirtti jäähtyi.

Sitten ”*susiluukku*”. Ilmeisesti on nimessä aikain kuluessa tapahtunut vokaalinvaihto ja nimi on alunperin ollut ”*sysiluukku*”, jonka kautta tulisijaan kerääntyneet hiilet eli sydet heitettiin tuvan seinustalla olevaan sysikasaan. Sepäntöitähän tehtiin muinoin lähes jokaisessa talossa ja siksi olivat sydet arvokkaita.